

PETER STAMM

L'ARXIU
DELS SENTIMENTS

TRADUCCIÓ DE L'ALEMANY
DE MARINA BORNAS MONTAÑA

BARCELONA 2024

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *Das Archiv der Gefühle*

Publicat per

QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona

Tel. 934 144 906

correu@quadernscrema.com

www.quadernscrema.com

© 2021 by Peter Stamm

Publicat per primera vegada per S. Fischer Verlag, GmbH, Frankfurt del Main

Aquest llibre ha estat negociat a través d'Ute Körner Literary

Agent i Liepman AG, Zúric – www.liepmanagency.com

© de la traducció, 2024 by Marina Bornas Montaña

© d'aquesta edició, 2024 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:

Quaderns Crema, S. A.

La publicació d'aquesta obra ha rebut un ajut de Pro Helvetia,
fundació suïssa per la cultura

swiss arts council

prohelvetia

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-691-3

DIPÒSIT LEGAL: B. 16 699-2024

AIGUADEVIDRE *Gràfica*

QUADERNS CREMA *Composició*

LIBERDÚPLEX *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *octubre de 2024*

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

Abans ha plogut una mica. Ara, el cel només està parcialment cobert de núvols petits, amb contorns blancs ben definits que resplendeixen amb la llum del dia. Des d'aquí el sol ja no es veu, ha desaparegut rere de la carena de turons boscosos, i l'ambient és notablement més fresc. El riu porta molta aigua, l'escuma blanca s'acumula als marges. Fins i tot percebo l'energia que transporta l'aigua en moviment com si fluís a través de mi, un corrent fort i vigoritzant. A cent metres riu amunt, on l'aigua salta des de la presa, el clapoteig es converteix en una remor eixordadora. La paraula *remor* no és adient, és massa imprecisa en els seus múltiples significats i aplicacions. Tot fa remor: el riu, la pluja, el vent. Fins i tot l'èter. He d'obrir un fitxer amb un tema nou, els sorolls de l'aigua, i em pregunto a quina categoria del sistema pertany: ¿a la natura, a la física, potser fins i tot a la música? Sorolls, olors, fenòmens lumínics, colors... Al meu arxiu encara hi falten moltes coses, moltes realitats no descrites, indefnides, incomprensibles.

He pujat pel camí que voreja el riu i s'endinsa a la vall. La Franziska s'ha afegit a l'excursió, no sé per què. Deu haver vingut atreta per l'aigua, que sempre ens ha fascinat a tots dos. Tot d'una, la tinc caminant al meu costat. No diu res, només em somriu quan la miro, amb aquest somriure seu entremaliat que no he sabut interpretar mai del tot i que potser per això m'agrada tant. Em fa un gest amb el cap, com si m'animés a fer alguna cosa, a dir alguna cosa. S'enretira els cabells que li cauen a la cara. Li vull posar la mà al clatell, besar-l'hi. «T'estimo», dic. Li vull agafar la mà, però toco el buit.

De vegades apareix sobtadament, fins i tot quan no hi penso; em fa companyia una estona i desapareix tal com ha arribat, i em torno a quedar tot sol.

¿Quanta estona deu fer que camino? ¿Mitja hora, una hora? Un escarabat negre creua el camí davant meu, i jo m'aturo i l'observo. ¿De quina mena deu ser? Hi ha centenars de milers d'espècies d'insectes i amb prou feines en conec una dotzena: marietes, escarabats de maig i de juny, xinxes, porquets de Sant Antoni, centpeus, llagostes, abelles i bori-nots, formigues... Jo què sé! Encara em falten moltes coses.

Els colors tènues de la primavera, en què ja s'anuncien els més forts de l'estiu. La brisa lleugera, que ja no és freda però encara no és càlida i em fa estremir. No tinc fred, només la noto superficialment.

He passat el pont i he tornat a l'altra banda del riu. Aquí, el camí és una mica més ample, però menys transitat. En alguns llocs, la terra és tova i s'hi han format tolls on s'emmirallen la línia d'alta tensió i els núvols. A mesura que m'apropro als afores de la ciutat, els sorolls s'intensifiquen de nou. El camí sense nom que recorro, els horts familiars. Alguns ja estan preparats per als conreus de primavera; d'altres encara hivernen, i alguns estan completament abandonats i deu fer anys que no els treballa ningú. Darrere, la via del tren i, una mica més enllà, l'autopista. La remor del riu, la remor dels cotxes i camions, un brunzit agut i, després, una altra remor metàl·lica que sona i batega, un tren que passa. ¿Com es descriu, tot això? ¿Com s'immortalitza?

Estic cansat de caminar, ja no hi estic acostumat, i m'he assegut en un banc de fusta, més avall de la presa. A la vora del riu, em sento aclaparat per l'abundància d'impressions que m'envaeixen. És aquesta sensació de claredat i permea-

bilitat que t'assalta quan surts de casa per primera vegada després d'una llarga malaltia, encara una mica feble, sobri i amb els sentits aguditzats. Tanco els ulls, la remor es fa més forta, el riu porta més aigua, corre més de pressa, és ocre. Plou molt fluixet, finalment para. Estic glaçat, només porto el banyador i m'he embolicat una tovallola a les espatlles. El fred em fa ser més conscient del meu propi cos, tot és molt clar i superficial. Sento una felicitat que sembla infelicitat.

No puc evitar pensar en la Franziska, que deu ser a casa fent els deures, o fent un pastís, o qualsevol altra cosa de les que solen fer les noies. Compartim una part del camí que torna de l'escola. Al gran trencall on ens separem, sovint ens aturem i parlem molta estona. ¿De què parlàvem, aleshores? Semblava que els temes de conversa no se'ns acabessin mai. Llavors, un de nosaltres mira el rellotge i s'adona de l'hora que és i diu que les nostres mares ens deuen estar esperant per dinar. Un somriure, un adéu precipitat.

Torno cap a casa, però mentalment encara sóc amb la Franziska. A les orelles hi tinc la seva veu i les seves rialles, les coses que diu i les que no diu. Després, el grinyol de la porta del jardí, el cruixit de la grava que trenca la quietud del migdia. El soroll de la campana extractora, les olors que vénen de la cuina. Per la finestra oberta s'escapa el senyal horari, les notícies del migdia, la veu de la mare, els cops d'una cassola a l'aigüera.

Quan a la tarda no hi havia classe i sortia a fer un tomb, sovint pensava en la Franziska. Més que pensar-hi, ella hi era, caminava pel bosc al meu costat, m'observava en tot el que feia, s'asseia amb mi a la vora del riu i llançava pedres a l'aigua, com jo. Em fa pessigolles al coll amb un bri d'herba, com una carícia tímida. «¿Sabies que no et pots fer pes-

sigolles a tu mateix?», em diu, i es passa el bri d'herba per la cara i em somriu.

¿Estava enamorat de Franziska? A classe se sentia dir constantment que aquest està enamorat d'aquella o aquella d'aquest, que aquests dos surten junts... Però ¿què volia dir, allò? Els meus sentiments eren molt més grans, molt més embrollats que els d'aquelles criatures que jugaven a parelles i les trencaven tan ràpidament com les havien format. Els meus sentiments per la Franziska m'aclaparaven, quan era amb ella em sentia com si fos al bell mig del món, com si només existíssim ella i jo i aquell moment, i res ni ningú més: ni l'escola, ni els pares, ni els companys. Però la Franziska no m'estimava.

Amb prou feines he sortit de casa, aquest hivern. De fet, fa anys que cada vegada surto menys, des que em van acomiadar de la feina, des de la ruptura amb l'Anita, que no va ser realment una ruptura. Vaig abandonar l'Anita com tantes altres coses en els últims anys. I, amb ella, potser vaig perdre la meva última oportunitat de tenir una vida normal, la vida que tothom espera que tinguis. Però de mi ja ningú no n'espera res, ni tan sols jo mateix. I així, a poc a poc, m'he anat aïllant cada vegada més. Alguns dies només surto per recollir la correspondència a la bústia o per respirar aire fresc al jardí. Un parell de vegades per setmana, faig la compra a la petita botiga de queviures del barri just abans que tanquin, quan ja no hi queda gairebé ningú. Allà hi trobo les quatre coses que necessito i el botiguer em saluda com si no m'hagués vist mai, cosa que sempre li agraeixo. El que no trobo a la botiga, ho encarrego per catàleg o per internet. M'encanta el món desert i bidimensional de les botigues en línia, les imatges estèrils de productes sobre un

fons blanc: vista frontal, vista posterior, vista lateral, accessoris, dades tècniques, la teva cistella de la compra.

Vaig al banc quan em quedo sense efectiu i a la perruqueria quan ja no em puc dominar els cabells. No sé quan vaig veure un metge per última vegada, però fa molt de temps.

Em passo gairebé tot el dia analitzant a fons els diaris i revistes a què estic subscript, retallant i enganxant els articles rellevants, codificant-los i arxivant-los als fitxers corresponents. Quan em van acomiadar, vaig continuar fent pel meu compte la feina que abans em pagaven per fer, perquè no sabia com passar el temps. Encara que tothom digués que l'arxiu ja no servia per a res, que era un anacronisme en l'era de les bases de dades i les cerques de text complet. Aleshores, ¿com és que als meus caps els va costar tant entregar-me'l? La decisió de desfer-se'n la va prendre sense vacil·lar un dels directius, un d'aquells individus dinàmics que a les persones com jo només ens veuen de lluny durant el dinar de Nadal. Però quan vaig proposar quedar-me tot l'arxiu, inclòs el sistema de prestatgeries mòbils, i guardar-lo al meu soterrani, la direcció va començar a recelar i s'hi va resistir durant setmanes. El meu cap va plantejar tota mena d'objeccions: «¿Vols dir que no serà massa car?», i: «¿Vols dir que casa teva aguantarà tant pes?», i: «¿Vols dir que els bombers permeten emmagatzemar una quantitat de paper tan gran en un domicili particular?». Com que tenia prou diners, em vaig comprometre a pagar les despeses del trasllat. El meu soterrani era gran i tenia un terra de formigó que resistiria fàcilment el pes. Els bombers no van acabar d'entendre el motiu de la consulta. «Si sabés les coses que arriba a guardar la gent als soterranis i a les golfes!», va dir l'home del telèfon, i va riure. La seva

rialla tenia un matís incòmode, com si m'estigués confiant un secret brut.

Fins i tot després d'haver rebutat totes les objeccions del meu cap, van passar setmanes abans que finalment decidissin lliurar-me l'arxiu de paper. Vaig haver de signar un contracte complex sobre drets d'autor i protecció de dades, que em prohibia expressament revendre l'arxiu o utilitzar-lo amb finalitats comercials. Em vaig llegir el contracte paraula per paraula diverses vegades. Sempre m'han agradat, els contractes: la lletra diminuta, el paper prim, l'estructura dels paràgrafs i aquest llenguatge estranyament feixuc destinat a anticipar qualsevol eventualitat. De vegades em semblava que les coses no començaven a existir fins que es regulaven mitjançant un contracte, com ara els matrimonis, les relacions laborals, la compra d'un habitatge o les herències. La signatura del document va ser l'única ocasió en què vaig conèixer el directiu en qüestió i vaig poder constatar que em considerava un ximple, cosa que només va aconseguir esperonar-me encara més.

Aquestes persones mai no van entendre el veritable propòsit de l'arxiu, només en van valorar el cost i el van dividir pel nombre de sol·licituds d'investigació, i es van adonar que no valia la pena conservar-lo. Però ¿quines coses valen la pena? L'arxiu no només fa referència al món, és una imatge del món, un món en si mateix. I, a diferència del món real, té un ordre, tot té el seu lloc i, amb una mica de pràctica, s'hi pot trobar ràpidament qualsevol cosa en qualsevol moment. Aquest és el veritable propòsit de l'arxiu. Existir i mantenir un ordre.

La instal·lació de les prestatgeries mòbils al meu soterrani la va fer una empresa especialitzada que va cisellar el terra i va col·locar-hi els raïls. El soroll eixordador del martell neumàtic omplia la casa, la pols pujava i s'escampava per

totes les habitacions, una fina boirina que penetraven els rajos del sol, la llum blanca del ressorgiment.

Aleshores, per fi, va arribar el gran dia en què un camió es va aturar davant de casa i els transportistes, gemegant i maleint, van carretejar les caixes plenes de fitxers fins al meu soterrani. Em va sorprendre una mica veure la pila de caixes hi havia, la pila de material que ara em pertanyia i que estava sota la meua responsabilitat. L'emoció de les obres i el trasllat va ser tan intensa que vaig trigar uns dies a recuperar la calma. Endreçar els fitxers va ser com un lent procés curatiu per restablir l'ordre i, finalment, saber que tot era al lloc que li pertocava.

Sempre és un plaer trobar el lloc adequat per a un esdeveniment: un desastre natural, el divorci d'una celebritat, un projecte d'obra pública, un accident d'avió, les circumstàncies actuals... No hi ha res que no tingui cabuda al sistema, que no s'hi pugui encabir. I quan classifiques una cosa en una jerarquia de temes, es torna comprensible i controlable. Quan tot té la mateixa jerarquia, com a internet, ja no hi ha res que tingui valor.

Els fitxers de successos d'actualitat, que sovint es completen i s'amplien diàriament, els tinc a l'escriptori o al terra del despatx; els altres, els guardo a les prestatgeries mòbils del soterrani fins que un tema torna a l'actualitat i fa aflorar els fitxers corresponents.

Actualitzar l'arxiu representa molta feina i requereix molta cura. Un article mal classificat és un article perdut. Hi deu haver centenars d'aquests textos orfes, arxivats a la carpeta equivocada. M'he proposat trobar el moment de revisar tots els fitxers per buscar-los i col·locar-los al lloc correcte, però ni tan sols en tinc el temps a l'estiu, quan els dia-

ris són més primis i publiquen poques notícies importants.

El gran volum de feina podria ser un dels motius pels quals cada vegada m'he estat més a casa al llarg dels anys. Com menys surto, més mandra em fa. Just després d'haver perdut la feina, el que m'impedia sortir devia ser la vergonya. No volia ser un d'aquests homes perduts que es nota de lluny que ja no els necessiten, de manera que em vaig quedar a casa i vaig continuar treballant pel meu compte. Amb el temps em vaig acostumar a aquesta vida solitària i ara em sento més còmode entre les meves quatre parets, a la casa on vaig créixer i vaig tornar a viure després de la mort de la mare. Quan sóc fora, em sento insegur i cohibit. A casa, en canvi, estic protegit del desordre d'un món que canvia constantment, que em pertorba els pensaments i els records, i les rutines diàries.

Cada matí em llevo a dos quarts de set, em dutxo, lleixo les dades de la meva petita estació meteorològica i les apunto a la llibreta on el meu pare duia un registre diari de la temperatura, la pressió de l'aire i la humitat. Em faig un cafè i treballo al despatx fins a les dotze. Per dinar, acostumo a menjar-me un entrepà mentre escolto les notícies del migdia a la ràdio. Faig una becaina de mitja hora i a dos quarts de dues, com a molt tard, torno a ser al despatx, on continuo treballant fins a les sis. Al vespre, em preparo alguna cosa senzilla de les que sé cuinar, sovint alguna recepta de la mare. Després de sopar, obro una ampolla de vi negre, agafo un llibre de la prestatgeria i lleixo fins que l'ampolla és buida i estic prou cansat per anar-me'n a dormir. Abans escoltava música tot sovint, però em posava sentimental i m'incomodava. Fins i tot amb els èxits de Fabienne se'm negaven els ulls de llàgrimes.

«¿De debò?». La Franziska riu. «Riu-te'n, si vols. Però, per més infantil que et sembli, quan cantes una cançó sobre un dels teus amants, m'imagino que sóc jo, l'objecte del teu desig». «No ets l'únic», diu ella, arrufant les celles. «Però no em volia sentir així—contesto—, per això vaig començar a evitar la música. Ara m'encanta el silenci de la casa, trencat només pel brunzit de la nevera, una aixeta que goteja, els sorolls discrets del carrer o de qualsevol altre lloc». «M'agrada imaginar-me la meua veu entrant a casa teua—diu la Franziska—. Ve de fora, és primavera, algú té la ràdio engegada, potser és un veí, o un paleta enfilat en una bastida, i jo canto sobre l'amor, i a tu se't neguen els ulls». Riu. Tinc la ràdio engegada. Sona el senyal horari, ¿no l'havien tret temps enrere? Són les dotze en punt. Comencen les notícies del migdia.

Tots els meus dies són iguals, tant els feiners com els diumenges o festius. Fins i tot oblidaria el meu aniversari, si no fos perquè algun conegut m'envia una postal i em demana que li truqui. Però no truco mai a ningú, no sé de què parlar amb la gent. La meua vida és molt monòtona, i intercanviar opinions no m'ha interessat mai. ¿A qui li importa el que penso del president nord-americà, com valoro la relació entre Suïssa i la Unió Europea, si estic a favor o en contra del Brexit o del desmantellament de les centrals nuclears? Les opinions no tenen res a veure amb els fets, només amb els sentiments, i ningú no n'ha de fer res, dels meus sentiments. La meua feina és recollir i ordenar. D'interpretar el món ja se'n cuidaran els altres.

Potser en algun moment em vaig imaginar que tindria una vida diferent, que hauria sigut possible tenir una vida diferent. No sempre he estat un ermità, el que passa és que els

meus intents de portar una vida normal han fracassat, són coses que passen i no és culpa de ningú. Ara m'estimo més viure amb els meus records que tenir noves experiències que, al capdavant, no m'aportarien res més que dolor. Jo no he triat aquesta vida, ha sigut conseqüència de les meves aficions, i de trobades i esdeveniments casuals. Si m'hagués relacionat amb gent diferent, potser hauria canviat alguna cosa, hauria tingut una altra feina, i fills.

A vegades em pregunto per què les coses m'han sortit d'aquesta manera, en quin moment es va fixar el rumb de la meva vida, però no té cap sentit rumiar-hi. No estic descontent amb el meu destí. Potser les coses decisives no van ser les que van passar, sinó les que no van passar. De tota la resta se'n va encarregar el temps, que va continuar avançant i va fer que les coses petites fossin grosses i les coincidències, irreversibles. La vida que tinc ara és només una de moltes possibles, de la mateixa manera que aquest món és només un dels molts possibles.

De la meva infantesa no en conservo records gaire nítids. No tinc cap raó per considerar-la dissortada, però quan evoco els sentiments que m'acompanyaven aleshores, més que feliços o infeliços recordo que oscil·laven entre la calma i la inquietud, la seguretat i la inseguretat, la protecció i la solitud. El que recordo amb més claredat és una sensació de meravella gairebé constant davant les coses del món i les lleis que les regien. Em perdia no només en els meus camins, sinó que sovint em costava trobar la sortida dels meus pensaments, i em passava molt temps buscant l'ordre o creant-lo arreu on podia. Feia llistes de tota mena de coses: dels llibres i pel·lícules que més m'agradaven, dels meus plats preferits, d'amics i enemics, de preguntes i ar-

guments; només per tenir una visió general d'un món que em confonia, que no entenia. Però res de tot allò no em proporcionava gaire claredat: com més sofisticats es tornaven els meus esquemes mentals, més conscient era que ja no tenien res a veure amb la realitat i, de mica en mica, la fascinació que el món exercia sobre mi es va transformar en por de la seva impredecibilitat.

Un record d'infantesa. És la vigília de la nit de Nadal. Camí de l'escola, passo per un camp en guaret on l'estiu passat hi creixia blat. A primera hora del matí encara és fosc, i fa fred. El terra està glaçat i travesso el camp, ensopegant amb els rostolls i les roderes. Els fanals de l'altra banda dibuixen halos lluminosos en la boira que els envolta, i la resplendor taronja dels llums de vapor de sodi em guia. Al mig del camp hi trobo una espelma blanca mig cremada, potser d'un nen que, com jo, va fer dreuera pel camp i la va llençar o la va perdre després de la cercavila dels Fanalets que hi havia hagut dies enrere. Poso l'espelma dreta, l'enfonso una mica en el sòl dur, l'encenc. ¿Com és que porto llumins? Em quedo allà dret i contemplo l'espelma encesa; un ritual estrany el sentit del qual no entenc i que, tanmateix, em sembla significatiu, és un sentiment gairebé religiós.

Durant la meua vida només he cregut en una cosa: que tot té una raó, encara que molt poques vegades ens n'adonem, i que tot el que fem importa, encara que no en puguem sospitar les conseqüències.

Arribaré tard a classe, no tindrè cap justificació. El professor ho acceptarà, ja fa temps que sap que no té sentit insistir amb mi. Em quedo allà dret, mirant com l'espelma es consumeix i s'apaga.

No recordo que m'haguessin de portar mai a coll, i probablement no ho vaig voler mai. De ben petit ja volia estar dempeus i que em deixessin tranquil. Suposo que la gent no m'ha interessat mai gaire, no n'esperava res i aviat em vaig adonar que, si complia les seves expectatives i feia el que esperaven de mi, no em molestarien gaire. Se'm podia demanar qualsevol cosa, tret d'una proximitat excessiva. Encara que algú em caigués bé, com ara el meu professor, un company de classe, un familiar o un amic dels meus pares, no ho exterioritzava mai, com si estigués prohibit o fos dolent, i vaig tenir cura de no traïr-me i possiblement desperter sentiments que no hauria sabut controlar. A ningú semblava que el molestés, els que m'envoltaven no se'n deurién adonar. El meu únic confident era jo mateix, amb qui mantenia un diàleg constant i silenciós, com si parlés amb algú altre. No només parlava amb mi mateix, sinó que també em representava escenes mentals, probablement sense ser-ne del tot conscient. En la meua imaginació podia ser qualsevol cosa que volgués, dominar qualsevol matèria, guanyar qualsevol argument, derrotar qualsevol enemic, conquerir qualsevol noia. Si el món no era tal com jo el volia, el canviava en la meua imaginació i passava més hores en aquest món de fantasia que en el real.

Aparentment, funcionava. No era un busca-raons, era un bon alumne, complidor, educat i senzill. Només a vegades, poques vegades, perdia el control en un atac de ràbia o d'indignació o d'autocompassió i m'enfadava i cridava i no hi havia res que em pogués calmar, fins al punt de no reconèixer-me a mi mateix. Llavors girava com un motor que funciona sense resistència. Però suposo que, en general, no era més estrany que els altres nens perquè, ben mirat, tots som estranys.